

Parametrii culturali și social-economici specifici, accentuați în perioada tranziției, lasă ca alte motive de supraviețuire furtul, cersitul, crima organizată — un tablou dur dar realist, chiar dacă s-a abuzat în conturarea lui de un stil puțin „jurnalistic”. Pornind de la acest tablou, autorii schițează și câteva strategii de abordare a problemelor populației de romi (p. 172). E foarte interesantă, sublinierea că principalul obstacol în ameliorarea situației nu îl reprezintă ostilitatea ci indiferența populației majoritare, ceea ce îi duce pe autori în proximitatea conceptului de „discriminare pozitivă”. Soluția în fața situațieiperate actuale e căutată într-o politică socială bazată pe ridicarea nivelului de participare școlară și ocupațională, de cristalizare a unei culturi și conștiințe proprii, în contextul eliminării oricărei discriminări și al schimbării atitudinii majoritarilor printr-o acțiune de vastă informare.

Criticile față de aceste strategii pot proveni din tendința autorilor de a propune măsuri speciale pentru romi (în crearea de locuri de muncă, lansarea de afaceri, în asistență socială, educație) ceea ce duce la o „ghettoizare” a acestei populații. Romii împărtășesc (cei drept într-o proporție mai mare) probleme economice, sociale, culturale (sărăcie, alcoolism, șomaj, abandon școlar, delincvență) ca și restul populației. Ei trebuie să beneficieze de servicii și prestații sociale în virtutea acestor probleme, și nu a statutului de rom, deși probabil, vor alcătui majoritatea beneficiarilor lor.

Este nevoie de un sistem vast de servicii pentru întreaga populație, nu neapărat pentru romi: planificare familială, îngrijirea copilului mic, educație compensatorie, cursuri de (re)calificare, igienă și asistență medicală, cursuri de menaj, organizarea de acțiuni culturale, susținerea talentelor. Programele speciale pentru romi pot fi însă lansate de diferite organisme non-guvernamentale.

Lucrarea (încheiată cu un interesant studiu de caz aparținând lui Marian Preda, asupra conflictului din localitatea Mihail Kogălniceanu) constituie o lectură pasionantă și educativă, o lecție de obiectivitate și toleranță.

Prin expunerea problemelor cu claritate și în mod tranșant, prin descifrarea mecanismului ciclic de reproducere a situației de viață a romilor, prin soluțiile propuse, lucrarea prezentată mai sus devine un important demers din sociologia românească în domeniul relațiilor interetnice.

Georgeta Ghebre

MONIQUE DE SAINT MARTIN, *L'espace de la noblesse*, Paris, Editions Métailié, 1993

Monique de Saint Martin, colaboratoare apropiată a lui Pierre Bourdieu, codirectoare a „Centrului de Sociologie a Educației și a Culturii”, autoare a numeroase studii ce au ca obiect analiza relațiilor de putere și a elitelor, se lansează în identificarea, de pe poziția sociologului, a unui grup social ce nu are nici-o existență legală, ce nu beneficiază, cel puțin oficial, de vreo garanție sau recunoaștere de către Stat, ce este respins de discursul și practicile republicane, dar care cu toate acestea se conturează cu claritate și în proporție non-neglijabilă în societatea franceză contemporană: aristocrația. Sarcină dificilă, căci studiul aristocrației a rămas mult timp limitat la scrierile de auto-celebrare, hagiografice, păstrând distanța față de orice demers științific, istoric și cu atât mai mult, sociologic.

Cartea *L'Espace de la noblesse* reprezintă o analiză sistematică a tuturor mecanismelor și proprietăților ascunse pe care discursurile de autocelebrare îl dau într-o formă mascată, autoarea reușind să descopere și să ne furnizeze elementele necesare obiectivării regulilor de funcționare în universul aristocratic.

Monique de Saint Martin își împarte studiul său în două mari capitole: **a.** Construcția identității nobiliare. Producția credinței, și **b.** Educație. Alianțe. Reconversiuni, Strategii de reproducție a capitalului social și a capitalului simbolic.

Conceptele „forte” ale analizei autoarei, care punctează clarificator întreaga lucrare, sunt cele de capital social și capital simbolic, atât de bine definite de către Pierre Bourdieu. Capitalul social se definește ca ansamblul resurselor actuale sau potențiale care sunt legate de posesia unei rețele durabile de relații „mai mult sau mai puțin instituționalizate, de intercunoaștere și interrecunoaștere, ce determină apartenența la un grup, ca ansamblu de agenți care nu sunt dotați numai cu proprietăți comune (uneori dificil observabile) ci sunt uniți prin legături permanente și utile. Existența acestei rețele de legături nu este un dat natural, nici social ci produsul unei munci de instaurare și întreținere. Astfel spus, rețeaua de legături este produsul unor strategii de investiție socială, conștient sau inconștient orientate spre instituirea și reproducția relațiilor sociale direct utilizabile, pe scurt sau lung termen.

Autoarea pune în valoare un imens material documentar, intră în statisticile ANF-ului (Association d'entraide de la noblesse française), în anuarul Who's Who, operează interviuri cu reprezentanți ai aristocrației franceze, folosește biografii și discursuri de autocelebrare, pe scurt un întreg arsenal sociologic ce va avea ca rezultat o carte densă, plină de savoare și pentru cititorul neavizat dar în același timp exemplară pentru genul de studii sociologice reprezentat.

Randamentul muncii de acumulare și întreținere a capitalului social este cu atât mai mare cu cât acesta este dublat de un important capital simbolic (cazul aristocrațiilor) și favorizat de eventuala existență a unui capital economic. Reproducerea de capital social este tributară pe de o parte tuturor instituțiilor vizând a favoriza schimburile legitime și a exclude schimburile ilegite, producând ocazii (raliuri, croaziere, serate, recepții), locuri (anumite cartiere, școli selecte, cluburi) sau practici (ceremonii culturale, jocuri de societate).

Admând, de maniera aparent fortuită, indivizi în realitate foarte omogeni sub toate raporturile din punct de vedere al existenței și persistenței grupului și a muncii de sociabilitate, se realizează o serie continuă de schimburi unde se afirmă și reafirmă fără încetare recunoașterea. Această recunoaștere presupune pe lângă o competență specifică (cunoaștere de relații genealogice, legături reale și arta de a le utiliza) și o dispoziție dobândită de a obține și întreține aceste relații, o cheltuială constantă de timp și efort. „Viața mondenă” este o condiție a reproducerii capitalului social și de obținere a profiturilor ce îi sunt atașate.

Plecând de la studiul etnografic al spațiului aristocratic, al locuitorilor: castele și monumente, dar și dicționare și reviste, de la studiul practicilor și stilurilor de viață (sport, benevolat, politică) de la studiul grupurilor (familie, cercuri, raliuri, asociații), de la analiza discursurilor, autoarea ne permite să înțelegem cum credința în existența, dacă nu a „nobilității”, cel puțin a unei diferențe față de alte grupuri, se produce și reproduce cu multiple tensiuni și contradicții. Capitalul social și simbolic pe care reprezentanții aristocrației îl dețin sunt, în principiu, o concentrare a unei puteri de dominare contestată dar eficace și căutată.

În finalul lecturii acestei cărți savuroase avem în față unul din miracolele sociologiei: printr-un demers specific, din amalgamul lumii contemporane se desprinde imaginea aristocrației contemporane, cu identitatea ei, ca un grup de reprezentare ce lucrează de maniera conștientă și sistematică pentru a-și contura propria imagine ca și corp social.

Mihaela Lambru

„Revue française de sociologie”, No. XXXIII-4, octobrie—décembre, 1992

„Revista franceză de sociologie” publică, în ultimul său număr din 1992, articolul lui Claude Dumar, *Forme identitare și socializare profesională*, care ni se pare de mare interes pentru evoluția sociologiei ca știință.

Pornind de la rezultatele a trei cercetări colective asupra formării post-scolare, autorul construiește noțiunea de *forme identitare* ca produs al unei duble tranzacții care structurează socializarea profesională a indivizilor. „Tranzacția biografică” trimite la procesul temporal de construcție a unei identități sociale. „Tranzacția relațională sau structurală” privește relațiile dintre actori în sânul unui spațiu structurat de reguli și retrimite la procesul de recunoaștere a identității profesionale și la evoluțiile sale.

Autorul începe prin situarea punctului său de vedere la confluența tradițiilor durkheimiene și weberiene, la articularea dezbaterilor dintre sociologie și psihologie, pe de o parte, și sociologie și economie, pe de alta.

În mod evident, noțiunea de *identitate* este transversala tuturor științelor umane, iar folosirea sa rămâne problematică în interiorul fiecăreia dintre discipline, așa cum constată Claude Lévi-Strauss în lucrarea *L'identité* (P.U.F., 1977, Paris). Deși se aplică la fel de bine indivizilor, societăților, culturilor, grupelor, regiunilor, etniilor sau religiilor, noțiunea de identitate nu se poate utiliza fără precauții, pentru că cu cât se scrie mai mult pe această temă, cu atât cuvintele se erijează în limite în jurul unei realități pe cât de insondabile pe atât de invadantă. Folosirea sa retrimite la elucidarea paradigmelor subiacente explicației științifice și care privesc relațiile între individ și societate și între spațiu și timp.

O primă tradiție teoretică, plecată de la Durkheim, privilegiază axa temporală și distinge, cel puțin prin abstracție, *identitatea individuală* de *identitatea socială*. Ceea ce Durkheim numește „l'être social”, este, pentru el, produsul educației al „socializării metodice a tinerei generații”. Definită ca „un sistem de idei, de sentimente, ce obiceiuri care exprimă în noi, nu personalitatea noastră, ci grupul sau grupurile diferite din care noi facem parte, identitatea socială rezultă din transmiterea de la o generație la alta a credințelor religioase, practicilor morale,